



Nieuwsgierigheid

Moedig een nieuwsgierige houding aan

Nieuwsgierigheid wordt steeds vaker gezien als houding die we in het onderwijs moeten aanmoedigen en voeden. In dit artikel staat de rol die je als leerkracht speelt centraal bij het aanmoedigen van een nieuwsgierige en onderzoekende houding.

Marieke Peeters is redactielid van JSW, programmaleider onderwijs en onderzoek bij de HAN PABO en projectmanager van het Wetenschapsknooppunt Radboud Universiteit (WKRU)

In het vorige artikel over nieuwsgierigheid ('Hoe worden leerlingen nieuwsgierig?', JSW april 2015) is beschreven hoe nieuwsgierigheid het brein voorbereid op het leren. Kinderen onthouden informatie beter wanneer ze nieuwsgierig naar die informatie zijn. De informatieklooftheorie beschrijft nieuwsgierigheid als iets dat ontstaat als je een hiaat in je kennis ervaart. Zo'n hiaat geeft een gevoel van ongemak en daar wil je vanaf. Door een nieuwsgierige houding aan te nemen zul je op zoek gaan naar antwoorden op je vragen en daardoor een gevoel van beloning ervaren (zie verder Peeters, 2015). Dit gegeven zou toch voldoende reden moeten zijn om in het onderwijs ruim aandacht te besteden aan de nieuwsgierigheid van kinderen, maar in hoeverre doen we dit ook?

Nieuwsgierigheid in het onderwijs

In een Amerikaanse studie werd aan leerkrachten gevraagd of ze van een lijst met vijftig kwaliteiten de vijf wilden omcirkelen die ze het meest koesteren of aanmoedigen bij hun leerlingen. Ruim vijftien procent van de leerkrachten omcirkelden daarbij 'nieuwsgierigheid'. Echter, toen de onderzoekers in een open vraag vroegen welke vijf kwaliteiten ze het meest zouden willen aanmoedigen in hun leerlingen waren er maar enkele leerkrachten die 'nieuwsgierigheid' noemden. We kunnen daaruit concluderen dat leerkrachten het aanmoedigen van nieuwsgierigheid *passief* wel onderschrijven, maar ze zien het niet altijd als iets wat ze *actief* moeten aanmoedigen, voeden of begeleiden (Engel, 2011). Dit is jammer gezien de belangrijke rol die nieuwsgierigheid speelt bij het leren. Nieuwsgierigheid bloeit niet omdat het zo nu en dan getolereerd of toegestaan wordt. Het is iets dat actief aangemoedigd, gefaciliteerd en begeleid moet worden. Gelukkig lijkt de rol van nieuwsgierigheid in het Nederlandse onderwijs een steeds grotere positie in te nemen. Zo wordt in de discussie over

ons onderwijs van 2032 nieuwsgierigheid en een onderzoekende houding als een van de belangrijke pijlers voor persoonsvorming gezien. Ik zal in dit artikel verder toelichten welke rol je als leerkracht hierbij speelt en hoe je die nieuwsgierigheid kan aanmoedigen en voeden.

Nieuwsgierigheid lijkt af te nemen

Bij oudere kinderen vanaf een jaar of zeven zien we vaak niet meer die intense nieuwsgierigheid terug die er bij jonge kinderen in de leeftijd van achttien maanden tot ongeveer vijf jaar vanaf spat (Coie, 1974). Als we nieuwsgierigheid zien als een noodzaak om het onbekende te begrijpen, dan zal een zevenjarige in vergelijking met een driejarige minder onverwachte gebeurtenissen en onbekende voorwerpen tegenkomen in het dagelijkse leven. De verminderde nieuwsgierigheid van een zevenjarige kan voor een deel gezien worden als gevolg van de kennis die hij al heeft van de wereld en waardoor veel dingen niet meer nieuw voor hem zijn. Een andere verklaring is de invloed die volwassenen spelen. Dit laatste licht ik verder toe.

Leerkrachten zijn een rolmodel

Onderzoek laat zien dat jonge kinderen meer interesse in materialen tonen wanneer een volwassene zichtbaar laat zien hoe nieuwsgierig hij of zij zelf is over die materialen (Engel, 2013). De volwassene is dus een rolmodel voor kinderen in het tonen van nieuwsgierigheid. De nieuwsgierigheid van kinderen kan bevorderd worden, maar ook uitgedoofd raken door de volwassenen waar ze tijd mee doorbrengen. Dit zien we op latere leeftijd ook terugkomen in de schoolcontext waar leerkrachten een belangrijke rol spelen bij het bevorderen van de nieuwsgierigheid. Er is een positieve relatie aangetoond tussen de mate waarin een leerkracht glimlacht en op een uitnodigende manier met leerlingen

'Het enige ware onderwerp van het onderwijs is ervoor te zorgen dat iemand in een toestand wordt gebracht van voortdurend vragen stellen' (Mandell Creighton, 1843-1901)



Human Touch Photo

praat en de mate waarin kinderen nieuwsgierig gedrag laten zien (Engel, 2011). Als leerkracht ben je voor kinderen een belangrijke bron van informatie waar ze hun vragen aan kunnen stellen en daarmee hun nieuwsgierigheid kunnen bevredigen. Als leerkracht speel je een grote rol om iets in het kind aan te wakkeren waardoor het in actie komt en wil ontdekken. Je kunt kinderen helpen hun vragen uit te breiden en te verfijnen. Ook kun je kinderen uitnodigen en aanmoedigen hun nieuwsgierigheid na te streven en het kind helpen om meer systematisch bezig te zijn met verkennen en onderzoeken.

Wat kun je in de klas doen?

- Wees een rolmodel op het gebied van nieuwsgierigheid. Kinderen hebben een rolmodel nodig om hun nieuwsgierigheid te ontwikkelen en bevredigen, evenals begeleiding en kansen om dit gedrag te oefenen. Laat als

leerkracht zelf zien waar je oprecht nieuwsgierig naar bent en hoe je zelf op onderzoek uitgaat. Wat voor vragen heb je zelf over het leven of de wereld? Hoe zou je tot een antwoord daarop kunnen komen? (Zie daarvoor ook 'Hoe begeleid je onderzoekend leren?' in JSW december 2014 waarin wordt aangegeven hoe je op basis van een onderzoeksvraag een onderzoekje op kunt zetten). Om een rolmodel te kunnen zijn, is het echter wel van belang dat je weet van jezelf waar jij oprecht nieuwsgierig naar bent.

- Maak filmopnamen om de nieuwsgierigheid van je leerlingen in kaart te brengen (en welk gedrag van jezelf hieraan vooraf gaat en op volgt).
 - Leerkrachten kunnen hun lessen of gesprekken met leerlingen filmen om te turven hoe vaak leerlingen vragen stellen. Intuïtief hebben we allemaal wel een idee van wie

Leer kinderen stap voor stap hun eigen vragen te formuleren bij een bepaald onderwerp



Geef leerlingen de mogelijkheid hun vragen te onderzoeken

Nodig voor antwoord op specialistische vragen een expert of onderzoeker uit op school

veel vragen stelt en wie niet, maar door het exact in kaart te brengen krijgen we een beter beeld en kunnen eventuele blinde vlekken zichtbaar worden. Misschien ontdek je dat een bepaalde leerling eigenlijk nooit vragen stelt en was je je daar nog niet zo bewust van. Door het tellen van de vragen wordt je zelf ook meer bewust van de vragen van je leerlingen en zul je hen eerder aanmoedigen tot het stellen van vragen.

- Filmopnamen geven je ook meer inzicht in waar leerlingen nieuwsgierig naar zijn. Wellicht kun je de vragen categoriseren om zo tot een overzicht te komen van verschillende onderwerpen. Wat is een beter startpunt voor een nieuwe activiteit of discussie dan de vragen die je leerlingen stellen? Indien het specialistische vragen zijn die je leerlingen hebben, kun je overwegen om een expert of onderzoeker uit te nodigen op school. Neem bijvoorbeeld contact op met een wetenschapsknooppunt bij je in de buurt.
- Ook door te kijken naar de kwaliteit van de vragen die je leerlingen stellen kun je ze helpen om betere vragen te gaan stellen. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld de taxonomie van Bloom die vragen onderverdeelt in zes niveaus oplopend van lagere orde naar hogere orde denkvragen. Wanneer je merkt dat leerlingen vooral lagere orde vragen stellen die het achterhalen of begrijpen van feiten veronderstellen, kun je hen aanmoedigen om op een hoger niveau vragen te gaan stellen. Zie de link bij de Lees- en kijktips op pagina 15 waar je meer informatie kunt vinden hoe je hiermee aan de slag kunt gaan.
- Door filmopnames te maken kun je achteraf scoren hoe nieuwsgierig je leerlingen zijn. Let bij jonge kinderen op hun interesses, het aantal verkennende gebaren, hoe ze met materialen of voorwerpen omgaan en hoe lang ze betrokkenheid tonen bij een activiteit of bij materialen. Bij oudere leerlingen kun je ook kijken naar het aantal vragen dat ze stellen en het soort vragen. Afhankelijk van de leeftijd van je leerlingen kun je een aantal aspecten van een nieuwsgierige houding opschrijven en per leerling aangeven op een schaal van bijvoorbeeld 1 tot 5 in welke mate deze gedragingen tot uiting komen.
- Door het bekijken van de video-opname zie je ook hoe je zelf reageert op vragen van je leerlingen en welk gedrag van jou aan

'De beste leerkrachten moedigen hun leerlingen aan vragen te stellen' (Joshua Girling Fitch, 1824-1903)



die vragen voorafgaat. Welke woorden of zinnen van jou moedigen je leerlingen aan vragen te stellen? En wanneer gebeurde dat niet? Wat ging daaraan vooraf?

- **Zie vragen stellen als een hoofddoel van een onderwijsactiviteit in plaats van een bijproduct.** Je rol als leerkracht is daarbij niet die van iemand die vragen stelt, maar iemand die vragen bij de leerlingen ontlokt. Geef activiteiten die leerlingen daartoe uitnodigen. Enkele voorbeelden:
 - Maak gebruik van een *observatiekring*. Breng een bij het thema onbekend behorend voorwerp mee en laat leerlingen dit in een kring onderzoeken en hen hier vervolgens vragen over stellen die gezamenlijk beantwoord kunnen worden. Al pratend komen ze er vaak achter wat de functie van het voorwerp is. In plaats van dat je een voorbeeld inbrengt, kun je ook leerlingen



Human Touch Photo

vragen met een voorbeeld te komen waarvan ze denken dat anderen de functie (nog) niet kennen.

- *Vragen formuleren.* In de rubriek Praktijk van JSW april 2015 ('Vragen formuleren') is de techniek van vragen formuleren beschreven. Dit is een techniek waarmee je leerlingen stap voor stap leert hun eigen vragen te formuleren bij een bepaald onderwerp (Dinghs & Peeters, 2015). Deze techniek kun je inzetten om leerlingen te leren vragen te formuleren en hun kritische reflectie te bevorderen evenals een metacognitieve houding.
- *Vragendoos.* Je kunt ervoor kiezen om leerlingen hun vragen, die al dan niet betrekking hebben op een bepaald onderwerp, in een vragendoos te stoppen. Gedurende een project of op bepaalde momenten wordt een vraag uit de doos gehaald en

wordt daarover gesproken. Zulke activiteiten geven leerlingen het gevoel dat vragen stellen gewaardeerd wordt en zal hen aanmoedigen dit vaker te doen.

- *Vragenmuur.* Maak gebruik van een vragenmuur waarop leerlingen de vragen plakken die ze hebben over een onderwerp. Houdt bij op welke vragen het antwoord al is verkregen en welke vragen nog 'open' staan.
- **Geef leerlingen de mogelijkheid hun vragen te onderzoeken.** Wanneer een leerling een vraag stelt over hoe iets in elkaar zit of werkt kun je de onderzoekende houding van het kind verder stimuleren door het aan te moedigen het antwoord zelf te gaan onderzoeken. Begin een zin bijvoorbeeld met 'Laten we eens zien wat er zal gebeuren als...?' Hiermee laat je zien dat het belangrijk is dingen zelf uit te zoeken. Je kunt leerlingen met hun eigen vraag aan de slag laten gaan of de vragen van je leerlingen in kaart brengen en vervolgens leerlingen individueel of in groepjes een vraag laten adopteren. Er kunnen verschillende wegen bewandeld worden om een antwoord op een vraag te krijgen, zoals iets opzoeken in betrouwbare bronnen of door het testen van hypothesen met een onderzoekje. Begeleid leerlingen bij deze zoektocht en het kiezen van het beste pad om antwoord te krijgen op hun vraag. De didactiek van onderzoekend leren kan hierbij een handige leidraad bieden (zie tevens 'Hoe begeleid je onderzoekend leren?' in JSW december 2014). Als laatste is het belangrijk leerlingen de gelegenheid te geven om te reflecteren op hun zoektocht. Hebben ze een antwoord gekregen op hun oorspronkelijke vraag? Was het antwoord bevredigend? Leerlingen die in staat zijn zichzelf iets nieuws te leren zijn beter voorbereid op levenslang leren in vergelijking met hen die anderen nodig hebben om iets te leren. ●

LITERA TUUR!

- Coie, J. (1974). An evaluation of the cross-situational stability of children's curiosity. *Journal of Personality*, 42, 93-116.
- Engel, S. (2011). Children's need to know: Curiosity in school. *Harvard Educational Review*, 81(4), 625-645.
- Engel, S. (2013). The case for curiosity. *Educational Leadership* 70(5), 36-40.
- Peeters, M. (2015). Hoe worden leerlingen nieuwsgierig? *JSW*, 8, 32-35.
- Dinghs, J., & Peeters, M. (2015). Praktijk rubriek: Vragen formuleren, *JSW*, 8, 25-28.
- Peeters, M., & Van Baren-Nawrocka, J. (2014). Onderzoekend leren: Hoe begeleid je leerlingen bij hun eigen onderzoek? *JSW*, 10, 18-21.

Lees- en kijktips

- Alles over de taxonomie van Bloom: talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/rijke-leeractiviteiten/bloom
- Overzicht van de verschillende wetenschapsknooppunten: www.wetenschapsknooppunten.nl
- TEDx-lezing van Ramsey Musallam 'Three rules to spark learning', zie www.youtube.com/watch?v=YsYHqfkOX2A
- Boomsma, C., & Bosch, W. (2012). Tweeluik: Nieuwsgierigheid, voorwaarde voor ontwikkeling. *Inspelen op nieuwsgierigheid. HJK*, 5, , 8-10.
- Ons onderwijs 2032, zie onsonderwijs2032.nl

Wil je dit artikel digitaal ontvangen? Stuur dan een mail o.v.v. 'Artikel nieuwsgierigheid' naar jsw@thiememeulenhoff.nl en je krijgt het gratis toegestuurd!



**hét vakblad
voor het
basisonderwijs**

Wil je meer lezen?
Neem dan nú een proefabonnement!

KLIK HIER



JSW biedt maandelijks een stevig aanbod van vakkennis dat direct aansluit op de innovatie in het onderwijs en dit vertaalt naar de praktijk van alledag. Elke editie brengt een gevarieerd overzicht met praktische (overzichts)artikelen, methodebesprekingen of -vergelijkingen, ervaringen van leerkrachten met een bepaalde aanpak of werkwijze en interviews met onderwijsgeevenden en deskundigen.

Werk je in het (speciaal) basisonderwijs of ben je (pabo)student? Ontvang JSW geheel vrijblijvend en inclusief toegang tot het digitale archief, drie maanden lang voor slechts € 13,50! Zo blijf jij als professional helemaal op de hoogte!

Meer weten? Ga naar www.jsw-online.nl of bel 088-2265243